

Scientific journal

PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION

Has been issued since 2013.

Науковий журнал

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА

Видається з 2013.

ISSN 2413-158X (online)

ISSN 2413-1571 (print)

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Сапожников С.В. Науково-практичні підходи до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти України. Фізико-математична освіта. 2019. Випуск 2(20). Ч. 2. С. 42-47.

Sapozhnikov S. Scientific and practical approaches to the formation of research competence of future specialists in the higher education system of Ukraine. Physical and Mathematical Education. 2019. Issue 2(20). P. 2. P. 42-47.

УДК 378. 37.01/.09

С.В. Сапожников

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Україна

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу науково-практичних підходів (системного, технологічного; педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості; особистісно-діяльнісного; змістово-процесуального; задачного; діалогічного; компетентісного; індивідуально-диференціального; імітаційно-ігрового) до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти України.

Формулювання проблеми. Однією з основних цілей організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти України є формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців. З цієї точки зору навчально-виховний процес в українській вищій школі повинен забезпечити створення культури знань, освіченості серед студентів, який сприятиме розвитку в них бачення соціальних стратегій, постановку перспектив особистісного зростання і професійного становлення.

Матеріали і методи: аналіз науково-практичних розвідок у галузі використання методологічних підходів щодо формування у майбутніх фахівців дослідницької компетентності.

Результати. Формування в майбутніх спеціалістів основних конструктивних: компетентності, компетенцій і професійних якостей їх особистості є неможливим без індивідуалізації навчального процесу у вищій школі. Обґрунтовано, що головним завданням сучасного навчання і виховання у системі вищої освіти є розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців, здатних до перетворення соціуму і створення нових форм суспільного життя, нестандартного виконання власних професійних функцій.

Висновки. Інтеграція презентованих вище науково-практичних підходів до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти України реалізується в практичній діяльності через обрання відповідних змісту завдань, підбору методів, прийомів, форм і засобів навчання. Саме їх застосування у навчальному процесі стане значним потенціалом для підвищення ефективності навчання у закладах вищої освіти України і, особливо, у формуванні дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців, їх логічного мислення та інтуїції.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: формування дослідницької компетентності, система вищої освіти, майбутні фахівці, підхід.

ВСТУП

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням сучасної системи вищої освіти України є розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця, здатного до перетворення соціуму та створення нових форм суспільного життя, нестандартного виконання власних професійних функцій. Реалізація цього завдання вимагає від науково-педагогічних працівників сучасних вишів країни розуміння методологічних і психолого-педагогічних аспектів навчальної, науково-дослідної та трудової діяльності, логіки навчальних дій з розвитку продуктивних здібностей особистості студента.

При цьому формування майбутнього фахівця передбачає, насамперед, опору на саморозвиток задатків і творчого потенціалу індивіда, що вимагає створення для цього відповідних умов (В. Андреев), що забезпечують отримання нового знання, його збереження і використання за функціональним призначенням, яке не вичерпується тільки пізнавальним аспектом (Андреев, 1981). Природно, що сучасна організація професійної підготовки майбутнього фахівця має будуватися не тільки за логікою предмета, а й за логікою майбутньої фахової діяльності.

Отже, необхідною умовою якісної підготовки фахівця є формування здатності до науково-дослідницької діяльності. Дослідницький характер сучасного навчання забезпечує високий рівень самостійності, створює умови для співпраці, співтворчості викладача і студентів, сприяє формуванню останніх навичок самостійної пізнавальної активності.

Але на жаль, сьогодні, змістовий компонент вітчизняної вищої школи більш зорієнтований на формування у майбутнього фахівця застарілого стереотипу очікування «батьківської опіки» з боку держави і суспільства. Це є однією з причин відсутності у випускника мотивації і здатності до активної власної професійної діяльності, неспроможності до

адекватної самооцінки і самореалізації. Водночас інтенсивний розвиток сучасних технологій, авторських шкіл, альтернативних інформаційно-комунікативних систем вимагає підготовки фахівця дослідницького характеру, активного, здатного до наукового пошуку, як основи його професійного саморозвитку і самореалізації. Крім того, аналіз наукових першоджерел довів, що феномен «дослідницька компетентність» не завжди однозначно трактується. Так, на думку, як вітчизняних (Б. Андрієвський, В. Бондар, В. Галузінський, М. Євтух, С. Гончаренко, Л. Коржова, О. Рудницька), так і зарубіжних (Л. Андреева, Р. Горохова, І. Зверев, Н. Нікандров, Д. Турсунов) науковців, формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців стає одним з провідних пріоритетів сучасної системи вищої освіти, вирішення якого вимагає комплексу заходів як загальнопедагогічного та дидактико-методичного, так і організаційного характеру. Таким чином, сьогодні, не зважаючи на значну кількість досліджень цього напрямку, залишаються актуальними питання щодо чіткого визначення та аналізу методологічних підходів щодо формування дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців у системі вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз публікацій науковців, предметом наукових розвідок яких стали різні аспекти підготовки майбутніх фахівців до дослідницької діяльності, засвідчує відсутність єдиного визначення цього поняття. Так, наприклад, Е. Заїр-Бек і Ю. Соляников розділяють назви «дослідницька робота» (форма організації наукового і дослідницького пошуку) і «дослідницька діяльність» (процес, що охоплює всі характеристики діяльності з отримання, обробки й розповсюдження нового знання). Тому «дослідницька діяльність» є більш ширшим поняттям, яке включає «дослідницьку роботу» (Заїр-Бек, 2000).

Відомий науковець В. Загвязінський наголошує, що оскільки навчальний процес завжди за своєю сутністю є *дослідницьким*, необхідно володіти методикою пошукової роботи, що в умовах компетентного підходу є одним з основних критеріїв кваліфікації спеціаліста. Дослідницький елемент «...був, є і ще у більшій мірі буде елементом практичної діяльності педагога» (Загвязінський, 1980).

Узагальнюючи погляди на дослідницькі компетентності, що існують в сучасній педагогічній теорії, наведемо декілька підходів до їх визначення. Насамперед, у процесі професійної підготовки наукова діяльність може розглядатися однією з основних видів формування особистісних і професійних компетентностей майбутнього фахівця. Так, на думку В. Городецького, фахова компетентність – це комплекс певних знань, умінь і навичок, які забезпечують володіння конкретною професійною технологією, у тому числі й здійснення дослідно-експериментального пошуку нової інформації (Даллакян, 2013).

В. Лаптев, вважає, що *дослідницька компетентність* має визначатися як одна з ключових характеристик професіоналізму, як невід'ємний компонент загальної і професійної культури майбутнього фахівця, що володіє науковим апаратом теоретичної і практичної професійно-дослідницької діяльності (Лаптев, 2001).

Разом з тим ми уповні погоджуємося з позицією Ю. Соляникова, який *дослідницьку компетентність* представляє через призму ключових, базових і спеціальних компетенцій, які змістовно її наповнюють. Науковець акцентує увагу на тому, в сучасних умовах діяльності закладів вищої освіти ці види компетенцій тісно між собою зв'язані, а їх розмежування може бути лише умовним (Заїр-Бек, 2000).

Більш широке розуміння поняття «*дослідницька компетентність*» демонструє Є. Заїр-Бек. Він зосереджує увагу на наявності необхідних знань і сформованості відповідних умінь, здатності до адекватної самооцінки, розвиненості усвідомленої самоєфективності, за рішенням завдань у реальному середовищі освіти, мотивації до наукової роботи (Заїр-Бек, 2000).

Таким чином у контексті нашого дослідження *дослідницьку компетентність майбутнього фахівця ми будемо розглядати як інтегровану якість (характеристику) особистості, яка визначає її готовність і здатність до поетапного розв'язання дослідницьких задач, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності, на основі використання знань та умінь з навчального й життєвого досвіду, відповідно до сформованої системи загальнокультурних та професійних цінностей з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання.*

Метою статті є спроба визначення та аналізу науково-практичних підходів до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти України.

Згідно мети було поставлено такі **завдання**: висвітлити та проаналізувати існуючі науково-практичні підходи до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти України.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ: аналіз науково-практичних розвідок у галузі використання методологічних підходів щодо формування у майбутніх фахівців дослідницької компетентності.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зміст, структура і функції вищої освіти в Україні реалізуються в цілісному навчальному процесі. Системний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців сьогодні є досить новою галуззю знань.

Аналіз наукових праць, практики підготовки фахівців у закладах вищої освіти дозволив визначити особливості науково-практичних підходів до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців. Сучасні зарубіжні науковці (Глузман, 1998; Даллакян, 2013; Кондрашова, 2007) виділяють такі науково-практичні підходи до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців: *системний, технологічний; педагогічної взаємодії, особистісно-діяльнісний; змістово-процесуальний; задачний; діалогічний; компетентісний; індивідуально-диференціальний; імітаційно-ігровий.*

ОБГОВОРЕННЯ

Системний підхід до навчального процесу у закладах вищої освіти, де саме і відбувається формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців є предметом комплексних досліджень вітчизняних і російських науковців С. Архангельського, О. Глузмана, С. Гончаренка, І. Лернера, А. Міщенко, В. Семіченко, В. Сластьоніна,

В. Якуніна. Провідною ідеєю їх дослідно-експериментальних пошуків стало положення про те, що особистість сучасного фахівця формується в цілісному педагогічному процесі. Тільки за цієї умови може бути підготовлений фахівець, у якого розвинуто системне бачення навчально-виховного процесу як цілісного явища і є готовність до його реалізації.

Основу *технологічного підходу* до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців складає єдність педагогічної взаємодії й активної пізнавальної діяльності студентів. Цей підхід дозволяє студентам структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити їх до активного процесу пізнання і впливати на всі сфери його особистості, забезпечуючи тим самим їх подальше вдосконалення. Сучасні зарубіжні фахівці зазначають, що стан активного суб'єкта педагогічного процесу дозволяє успішно готувати студентів до майбутньої самостійної професійної діяльності з опорою на особисту ініціативу і власні сили та забезпечує йому творчу свободу професійних дій. Технологічний підхід до організації навчання студентів більшості країн Чорноморського регіону дозволяє студентам отримати можливість самостійно формувати цілі та ставити завдання, планувати, організовувати роботу та приймати управлінські рішення, контролювати та оцінювати одержані результати. У ході реалізації творчої взаємодії студентів і викладачів педагогічний процес перетворюється на механізм трансляції професійних знань, вмінь, навичок, загальнолюдських та професійних цінностей.

Провідною ідеєю організації і спрямування навчального процесу у виші до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців є *педагогічна взаємодія, співробітництво та співтворчість* у системі викладач – студент. Її сутність полягає у постановці творчої навчальної задачі, розв'язання якої передбачає спільне прогнозування, моделювання і розробку шляхів її рішення, виконання завдань різними підходами та формулювання висновків про ефективність результатів роботи. Психологічна стратегія взаємодії в ході навчального процесу – це включення в оволодіння навчальним матеріалом кожного студента, опора на його особистий досвід. Педагогічна взаємодія характеризується тим, що на заняттях створюється ситуація психологічного комфорту, можливості пізнавального й емоційного спрямування студента на створення умов для його самовираження й самостійних дій. У цьому контексті кожний студент зобов'язаний усвідомлювати і засвоювати принципи педагогічної взаємодії, які передбачають інтенсивність та розширення обсягів та видів спілкування, психологічний комфорт, який забезпечує саморозкриття особистості, створення індивідуальної програми взаємодії зі студентом. Студенти, які засвоюють принципи педагогічної взаємодії, повинні навчитися встановлювати контакти, налагоджувати продуктивну професійну комунікацію, яка базується на прийнятті один одного, взаємної поваги і довіри.

Особистісно-діяльнісний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців полягає у забезпеченні розвитку та саморозвитку особистості студента шляхом виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності. Особистісно-орієнтована освіта базується на визнанні кожним студентом права власного шляху розвитку, зосередженні його уваги на максимальному розвитку сутнісних сил, відповіді на власні запитання: „До чого я прийшов, які результати отримав та якими зусиллями це досягнуто?“. Зміст її освіти, засоби і методи структуруються таким чином, що дозволяють студенту проявити вибірковість до предметного матеріалу, його виду та форми. Відповідно до цих цілей розробляються індивідуальні програми (концепції, карти, щоденники), які моделюють дослідницьке мислення; організуються групові заняття на основі діалогу й імітаційно-рольових ігор; навчальний матеріал інтегрується для реалізації методу дослідних проєктів, що виконуються самими студентами. Основною ланкою досліджуваного підходу є *особистісно-орієнтована ситуація* – ситуація, у якій студент шукає особистісний і професійний сенс, будує образ та модель своєї життєдіяльності, оцінює результати творчого пошуку оптимальних шляхів саморозвитку. Технологія створення особистісно-орієнтованої ситуації включає три характеристики: а) ситуація неодмінно діалогічна в різних формах і модифікаціях; б) вона життєво контекстуєвана, тобто знаходиться у сфері життєдіяльності студента; в) є можливою за умови вільної, творчої, соціально активної діяльності. Виходячи з цього, досвід особистості майбутнього фахівця, складається із досвіду виконання і виявлення ним функцій: вибору, переваги, висловлення своєї думки, визначення цінностей, реалізації автономних життєвих планів. Джерелом досвіду студента є все, що стосується сфери спрямованості його особистості: мотиви, інтереси, потреби, цілі.

Основою *змістово-процесуального підходу* до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців є узгодженість змісту й організаційних форм, методів і засобів педагогічної взаємодії, спрямованих на формування активної пізнавальної діяльності студента. Змістово-процесуальний підхід поєднує в собі навчальну інформацію й елементи процесу її засвоєння, що дозволяє стимулювати активну пізнавальну позицію студентів та цілеспрямовану роботу з розвитку професійних властивостей і якостей їх особистості. Цей підхід дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання і впливати на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову та психофізіологічну сферу їх особистості, тим самим забезпечуючи процес їх професійного зростання. Цей підхід, як і технологічний дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання та впливати на всі сфери його особистості, забезпечуючи тим самим їх подальше професійне зростання. Становище діяча, активного учасника педагогічного процесу дозволяє успішно готувати студентів до самостійної професійної діяльності з опорою на особисту ініціативу та власні сили і забезпечує йому свободу професійної діяльності.

Змістово-процесуальний підхід змінює існуючу ситуацію, коли студентів орієнтують на засвоєння певного обсягу знань, який ніяк не співвідноситься з їх майбутньою професійною діяльністю. Стереотип поведінки, який склався у закладі вищої освіти, вони переносять на самостійну професійну діяльність.

Задачний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців передбачає введення до змісту навчальної інформації таких завдань, які активізують мисленнєві процеси студентів, закріплюють у них вміння оперувати теоретичними знаннями у практичних ситуаціях, користуватися ними при вирішенні навчальних задач, осмислювати і бачити їх прикладний характер у професійній діяльності. Задачний підхід до навчання у закладах вищої освіти ґрунтується на тому факті, що засвоєння навчального (предметного) матеріалу відбувається за допомогою розв'язання спеціальних навчально-дослідницьких задач. При цьому важливо зауважити, що змістом навчання є не тільки фундаментальні освітні об'єкти, а й види й способи освітньої діяльності, в першу чергу дослідницької. Начально-

дослідницька задача є одним з інструментів перетворення нових знань на елемент практики, найпростішою моделлю якої вони є. Засвоюючи певні поняття, теоретичні положення, які пропонуються студентам у вигляді мисленевої задачі, студенти відчують потребу в дії. Задачний підхід до навчального процесу у закладі вищої освіти забезпечує: перетворювальне відтворення зв'язків між теоретичними положеннями, варіативне відтворення навчального матеріалу з постановкою різноманітних цілей, виконання засобів використання знань у подібних і творчих ситуаціях, систематизацію, самостійний пошук доказів та відповідей на поставлені запитання. Задачний підхід до навчання сприяє прискоренню адаптації студентів до професійної діяльності. Адаптаційні процеси в даному випадку можуть бути зрозумілі, якщо «ідеальні устремління» особистості співвідносяться з уявленнями певного способу професійної поведінки при зіставленні того, що думають студенти про себе та свою професію, з тим, що вони реально можуть привнести у практичну діяльність.

Діалогічний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців передбачає включення у навчальний процес вишу гіпотез, питань, моделей, створення образу – питання, образу – варіанта, які розкриті уявлення – штампи, виступають інструментом створення наочних образів суперечностей, парадоксів, труднощів. Цей підхід до навчального процесу реалізується за допомогою питань і розмірковувань у формі діалогу, що сприяє пошукам студентів у власному розв'язуванні проблемної задачі. Отже, діалогічний підхід до навчання є орієнтацією навчально-пізнавальної діяльності на часткове відтворення послідовності розмірковувань, методів пошуку і вирішення поставлених проблем. У ході діалогічного навчання забезпечується рівність викладача і студентів у діях, думках, висновках. Стає дуже важливим навчити студентів бачити навчальну проблему, шляхи її вирішення, активно включатися в ситуацію діалогу.

Компетентнісний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України у наш час є провідним в організації підготовки спеціалістів. Компетентнісний підхід розглядається як пріоритетна орієнтація навчання на реалізацію цілей освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців-педагогів (Кондрашова, 2007). Зміст компетентнісного підходу поєднує в собі здатності майбутнього фахівця, які забезпечують результативність професійних дій, фундаментальних і спеціальних знань, навчальні вміння та навички, засоби мислення і відповідальність за рішення, дії особистості. При структуруванні змісту освіти на основі компетентнісного підходу важливо дотримуватися пропорцій фундаментального і прикладного знання з адаптацією навчання до конкретних соціально-психологічних особливостей студентів. Дуже важливо не допустити зрушення особистісних мотивацій з істинних цінностей на абстрактну затребуваність, нівелювання особистісної гідності і якостей майбутніх фахівців. Компетентнісний підхід дозволяє впроваджувати таку модель вищої освіти, яка б знайомила майбутнього фахівця з основами системного розуміння соціально-професійної реальності та прикладною стороною наукового знання. Упровадження цієї моделі сприятиме підвищенню професійної значущості знань і використанню їх у якості інструмента практичної дії. Компетентнісний підхід забезпечує створення культури знань, освіченості серед студентів, сприяє розвитку в них бачення соціальних стратегій, постановку перспектив особистісного зростання і професійного становлення. Формування в майбутніх спеціалістів основних конструктів: компетентності, компетенцій і професійних якостей їх особистості є неможливим без індивідуалізації навчального процесу у вищій школі.

Індивідуально-диференціальний підхід до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців є основою їх творчої підготовки. Індивідуалізація навчання виступає процесуальною стороною навчального процесу. Особливістю навчального процесу у закладі вищої освіти є комбінування індивідуального підходу з колективними і груповими формами навчальної роботи. Як засвідчує практика, недооцінка індивідуалізації навчання або виключення з дидактичної технології колективних і групових форм роботи, може негативно позначитися на рівні професіоналізму майбутніх фахівців. Сьогодні індивідуальний підхід розглядається як форма спілкування викладача і студента, коли педагогічний вплив спрямований на надання допомоги майбутньому фахівцю у виявленні власної індивідуальності, розвитку здатностей та умінь у різноманітних ситуаціях знаходити свій індивідуальний стиль діяльності (Кондрашова, 2007). Індивідуально-диференціальний підхід стимулює реалізацію потенційних можливостей студентів і сприятливо впливає на їх пізнавальну діяльність та професійне становлення. Головне правило індивідуального підходу полягає в тому, щоб залучення студентів до активної діяльності забезпечувало виявлення і розвиток їх здібностей та можливостей, закріплення професійно значущих якостей їх особистості. Сутність індивідуально-диференціального підходу полягає в тому, щоб допомогти майбутньому фахівцю розкрити для самого себе та оточуючих своє власне, особливе, що у ньому приховано. Пошук себе в обраній професійній сфері, формування педагогічних здатностей, оволодіння професією є суцільно індивідуальним процесом. Викладач закладу вищої освіти виступає у ролі консультанта, активного помічника, але особлива увага кожного студента повинна бути зосереджена на власних зусиллях, які забезпечують його професійне зростання. Призначення індивідуально-диференціального підходу, підкреслює румунський науковець Пауль Шербан Агачі, полягає у тому, щоб допомогти майбутньому фахівцю знайти себе в обраній професії, наблизитися до розуміння своїх професійних можливостей і здатностей, навчитися використовувати їх продуктивно та творчо у практичній діяльності. Він підкреслює, що індивідуальний підхід до вузівського навчання забезпечує використання методів, які впливають на окрему особистість з урахуванням її особливостей і можливостей, створення умов, які сприяли б розвитку професійних якостей, надбанню необхідних знань, умінь, реалізації потреб та інтересів майбутніх педагогів (Агачі, 2006).

Орієнтація вузівського навчання на особистість студента обумовлює необхідність *імітаційно-ігрового підходу* до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців. Ігрові форми і методи в підготовці майбутніх фахівців дозволяють оптимально врахувати вимоги щодо обраної студентами спеціальності, створити ситуації, включаючись у які, вони будуть оволодівати мистецтвом швидко й ефективно вирішувати професійні задачі, здобувати навички культури спілкування, розвивати творче мислення. Реалізація імітаційно-ігрового підходу до навчання забезпечує заміну традиційної технології більш раціональною та ефективною, основою якої утворює імітаційно-ігрове моделювання. Імітаційно-ігрова діяльність стимулює творчість студентів. Приймаючи на себе рольове завдання, вони не тільки користуються засобами спілкування, але і прогнозують ігрові дії, перевтілюються, імпровізують, творять. Імітаційно-ігровий підхід в організації навчальних занять забезпечує емоційне та інтелектуальне середовище в студентській

аудиторії: атмосферу психологічного комфорту для кожного студента, а саме: психологічну захищеність кожного учасника, коли виконувані ним ігрові ролі не знижують соціального статусу, не викликають почуття професійної безнадійності та дискомфорту; перспективу професійного зростання, усвідомлення залежності між якістю виконання ігрової ролі та успішністю професійного становлення; формування позитивної установки на імітаційно-ігрову діяльність, самостійність, творчість; включення студентів у систему стосунків, побудованих на педагогічній взаємодії, співробітництві та співтворчості, що забезпечує кожному свободу дій, активність в імітаційно-ігровій ситуації; реалізацію рефлексивних та емпатійних процесів, що дозволяють управляти емоціями і станом учасників імітаційно-ігрової діяльності, проявляти гнучкість, сприймати учасників такими, якими вони є, не нав'язуючи чужого підходу до виконання навчальної ролі.

Імітаційно-ігровий підхід до навчання містить у собі умови для підготовки творчого й активного, здатного бачити перспективу, формулювати проблему, ставити і самостійно вирішувати її, реалізовувати стратегію професійної діяльності та техніку комунікативної поведінки випускника вищої школи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, організація навчально-дослідницької діяльності на основі єдності *системного, технологічного, педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості, особистісно-діяльнісного; змістово-процесуального, задачного, діалогічного, компетентісного, індивідуально-диференціального та імітаційно-ігрового* підходів припускає: системне вивчення науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти України дослідницького досвіду студентів і диференціацію цього досвіду по виразності різних його компонентів (когнітивного, діяльнісного, аксіологічного); конструювання системи навчально-дослідницьких завдань, зорієнтованих на поетапне збагачення дослідницького досвіду студентів; пошуку оптимальних методів, прийомів, форм організації дослідницької діяльності студентів; моделювання навчальних ситуацій, при розв'язанні яких студенти оволодівають новими знаннями й способами дій.

Інтеграція презентованих вище науково-практичних підходів до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти України реалізується в практичній діяльності через обрання відповідних змісту завдань, підбору методів, прийомів, форм і засобів навчання. Саме їх застосування у навчальному процесі стане значним потенціалом для підвищення ефективності навчання у закладах вищої освіти України і, особливо, у формуванні дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців, їх логічного мислення та інтуїції.

Список використаних джерел

1. Агачи П. Ш. Проблемы совместительства в университете Бабеш-Большай г. Клуж-Напока. Высшее образование в Европе. 2006. № 3, т. 31. С.8–15.
2. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности: Методическое пособие. М.: Высшая школа, 1981. 240. с.
3. Глузман А. В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета : теория и опыт исследования : моногр. К. : Поисково-издательское агентство, 1998. 252 с.
4. Городецкий В.В. Формирование профессиональных компетенций как психолого-педагогическая проблема. Гуманитарные науки: [сб. научн. труд. Сев. Кавк. ГТУ]. 2008. №6. С. 46-52.
5. Даллакян А. М., Базинян Р. С. Формирование профессиональной компетентности студентов в процессе непрерывной педагогической практики. Материалы международной научной конференции [Модернизация непрерывной практики и внедрение механизмов организации в системе высшего педагогического образования], (Ереван, 1–5 июля 2013 г.). Ереван : АГПУ им. Х. Абовяна, 2013. С. 328–333.
6. Загвязинский В.И. Учитель как исследователь. М.: Изд-во "Знание", 1980. 96 с.
7. Заир-Бек Е.С. Технологии обучения научно-исследовательской деятельности как фактор качественной подготовки научных кадров в педагогическом университете / Подготовка специалиста в области образования: Научно-организационные проблемы подготовки кадров высшей квалификации / Е.С. Заир-Бек, Ю.В. Соляников [Коллективная монография] СПб. : Изд-во РГПУ, 2000. С. 91-144.
8. Кондрашова Л. В. Процесс обучения в высшей школе : учеб. пособие. Кривой Рог : КГПУ, 2007. 318 с.
9. Лаптев, В.В. Научный подход к построению программ исследования качества образования / модернизации общего образования на рубеже веков: сборник научных трудов. СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. С. 3-10.

References

1. Agachi, P.Sh . (2006) Problemy of sovmetistelstva to universitete Babesh-bolyai of gramme. [Part-time problems at the University of Babesh-Bolyay, Cluj-Napoca] Kluzh-napoka, Publ. Vysshee of obrazovanie in Evrope., № 3, t. 31. – s.8–15.
2. Andreev, V.I. (1981) Evristycheskoe prohrammyrovanye uchebno-yssledovatel'skoi deiatelnosti [Heuristic programming of research activities]: Moskva, Publ., Methodical manual, Higher school, p.240 (In Russian)
3. Hluzman, A. V. (1998) Professionalno-pedagogicheskaiia podgotovka studentov universiteta : teoriia i opyt issledovaniia: [Professional and pedagogical training of university students: theory and research experience:] monografiya, Publ., Poiskovo-izdatelskoe agentstvo, p.252 (In Ukraine)
4. Horodetskyi, V.V. (2008) Formirovanie professionalnykh kompetentsii kak psikhologo-pedagogicheskaiia problema [The formation of professional competencies as a psychological and pedagogical problem] Humanytarnye nauky: Publ., [sb. nauchn. trud. Sev. Kavk. GTU] №6, pp. 46-52.
5. Dallakian, A. M., Bazynian, R.S (2013) Formirovanie professionalnoi kompetentnosti studentov v protsesse nepreryvnoi pedagogicheskoi praktiki [The formation of professional competence of students in the process of continuous pedagogical practice] Publ., Materialy mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii [Modernizatsiia nepreryvnoi praktiki i vnedrenie

- mekhanizmov organizatsii v sisteme vysshego pedagogicheskogo obrazovaniia] Erevan, AGPU im. Kh. Aboviana pp.328–333. (In Armenia)
6. Zahviazynskiy, V.Y. (1980) Uchitel kak issledovatel [Teacher as a researcher] Moskva, Publ., Izd-vo "Znanie", p.96 (In Russian).
 7. Zair-Bek, E.S, Solianikov Y.V. (2000) Tekhnologii obucheniia nauchno-issledovatel'skoi deiatelnosti kak faktor kachestvennoi podgotovki nauchnykh kadrov v pedagogicheskom universitete [Technologies of teaching of research activity as a factor of the high-quality training of scientific personnels in a pedagogical university] Podgotovka spetsialista v oblasti obrazovaniia: Nauchno- organizatsionnye problemy podgotovki kadrov vysshei kvalifikatsii [Kollektivnaia monografiia] – SPb. : Izd-vo of RGPU, pp. 91-144.
 8. Kondrashova, L. V. (2007) Protsess obucheniia v vysshei shcole [The process of studying in high school] Kryvoi Roh, Publ., ucheb. posobie KGPU, p.318 (In Ukraine).
 9. Laptev, V.V. (2001) Nauchnyi podkhod k postroeniui programm issledovaniia kachestva obrazovaniia /modernizatsii obshchego obrazovaniia na rubezhe vekov [A scientific approach to the construction of programs to study the quality of education / modernization of general education at the turn of the century] Publ. SPb.: Izd-vo of RGPU im. A.I. Hertsen, pp. 3-10

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF RESEARCH COMPETENCE
OF FUTURE SPECIALISTS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE**

S.V. Sapozhnikov

Alfred Nobel University, Ukraine

Abstract. *The article is devoted to the analysis of scientific and practical approaches (systemic, technological, pedagogical interaction, cooperation and co-creation, personally active; substantively procedural, task, dialogical, competent, individually differential and simulation game approaches) to the formation of research competence of future specialists in the higher education system of Ukraine.*

Formulation of the problem. *The publication states that one of the main goals of organizing the educational process in higher education institutions of Ukraine is to form the research competence of future specialists. From this point of view, the educational process in the Ukrainian school should ensure the creation of a cult of knowledge, education among students, which will contribute to the development of a vision of social strategies in them, setting out the prospects for personal growth and professional formation.*

Results. *The formation of the main constructs of future specialists: competence, competencies and professional qualities of their personality is impossible without the individualization of the educational process in higher education. The article states that the integration of the above scientific and practical approaches to the formation of research competence of future specialists in the higher education system of Ukraine is implemented in practice in connection with the selection of tasks appropriate to the content, selection of methods, techniques, forms and means of training. It is their use in the educational process that will become a significant potential for increasing the effectiveness of training in higher education institutions of Ukraine, especially in the formation of research competencies of future specialists of their logical thinking and intuition.*

Conclusions. *The article notes that the main task of modern training and education in the higher education system is to develop the creative potential of future specialists capable of transforming society and creating new forms of social life and the non-standard performance of their own professional functions.*

Keywords: *formation of research competence, higher education system, future specialists, approach.*